

ЛІТЕРАТУРА

1. Кривченко Г. А. Производство масличных семян и маслобойная промышленность на Украине. // Г.А.Кривченко – К. – 1919. – 87 с.
2. Матеріали фондкових книг інвентарної групи «Етнографія», книги 1-5. – НІЕЗ «Переяслав».
3. Матеріали фондкових книг інвентарної групи допоміжного фонду – НДФ, книги 2-3. – НІЕЗ «Переяслав».
4. Польові матеріали етнографічної експедиції Київська область. с. Рудяків Бориспільського району Київської області. – 1965 р. / Респондент Щербина О.С. (1924 р.н.).
5. Статистичний довідник по Полтавській губернії // Вип. XI.– Полтавське губернське статистичне бюро.– Полтава. 1919. – 134 с

**ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ
У ХАРКІВСЬКОМУ ТЕХНОЛОГІЧНОМУ ІНСТИТУТІ
НАПРИКІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.**

Ткаченко С.С.

(Національний технічний університет «Харківський політехнічний Інститут»)

У системі навчання вищої технічної школи значне місце посідали природничі та технічні науки. З моменту створення та функціонування ХПТІ керівництво навчального закладу опікувалося створенням навчальних планів з метою підготовки кваліфікованих інженерних кадрів. На момент відкриття інституту у 1885 році, враховувалася специфіка новостворених відділень – механічного та хімічного.

Важливим завданням діяльності керівництва інституту стала розробка нових навчальних програм. У «Положенні Харківського технологічного інституту», яке визначало напрямки діяльності навчального закладу, затвердженому 7 вересня 1885 р. Міністерством народної освіти Російської імперії І. Д. Деляновим, було встановлено ро-

зподіл навчальних предметів на перший навчальний рік. За тижневим та погодинним розподілом передбачалося викладання таких дисциплін: аналітична геометрія, диференціальне та інтегральне обчислення, механіка, фізика, нарисна геометрія, малювання, креслення, іноземні мови та закон божий. Потрібно відзначити, що із загального числа годин (31) на тиждень, на фізику та хімію надавалося три години щотижнево. Але далі поступово збільшується кількість годин до 8 – згідно навчальному плану у 1900 р.

Пізніше, коли відбувся перший випуск в ХПТІ, навчальний комітет запропонував переглянути розподіл дисциплін, що викладалися на двох відділеннях. Навчальні плани для механічного та хімічного відділень істотно відрізнялися. У 1898 р. на-

вчальний комітет на чолі з професором Д.С. Зерновим розглядав викладання дисциплін з урахуванням спеціалізації. Зокрема, на механічному відділенні загальний курс фізики читався три години щотижнево для студентів перших двох курсів, курс хімії – три години для першокурсників. Але на хімічному відділенні курс хімії залишався в обсязі трьох годин на першому курсі і двох – на другому. Заняття передбачали – співбесіду, пояснення прочитаного матеріалу, а також відводилося дві години на практичне заняття.

Навчальні програми ХТІ постійно модернізувалися під впливом розвитку науки, техніки, отримання нових відомостей про наукові досягнення у природничих та технічних науках. Для оптимізації навчального процесу навчальний комітет на протязі листопада-грудня 1899 р. та січня-березня 1900 р. розглядав нові навчальні плани та затвердив зміни, зокрема і ті, що стосувалися природничих наук. Відповідно до цього зміни у викладанні природних наук були наступні: викладання неорганічної хімії було лише на першому курсі і складало чотири години на тиждень, також вводилася геодезія на першому курсі – одна година на тиждень. Введення обов'язкових лабораторних занять по шість годин на тиждень з метою покращення та вдосконалення знань. Також існувала різниця у читанні деяких дисциплін для студентів двох відділень.

Перший директор ХПТІ В.Л. Кирпичов вважав, що вищі навчальні заклади повинні приділяти максимальну увагу фундаментальній підготовці студентів, зокрема, з математики, фізики, механіки, що б все це дозволило майбутнім фахівцям у подальшому вміло та грамотно за-

проваджувати на виробництві нові прогресивні технології, використовувати найбільш сучасні форми господарювання.

Основою теоретичного вивчення предметів у ХТІ були лекції. Для здійснення контролю з проведення занять були запроваджені репетиції, тобто різновид іспитів, що був обов'язковим для студентів. За результатами репетицій успішних студентів переводили на наступний курс навчання. Але у подальшому з 1898 р. щотижневі репетиції по багатьом дисциплінам були замінені практичними заняттями. За основними предметами були призначено створити контрольні репетиції з оцінками за кожне півріччя. Так поступове інститут фактично перейшов до напівкурскових іспитів.

На початку ХХ ст. у ХТІ навчальний комітет розпочав процес поступової реорганізації навчального процесу. Як результат цієї роботи – поява двох методик контролю за здійсненням навчання. За першою методикою на перших двох курсах запроваджувалася система безперервних обов'язкових репетицій з заключною репетицією з останньої частини курсу. За другою методикою – створення системи концентрованих репетицій протягом всього навчального року, які передбачали лише практичні заняття, а наприкінці кожного півроку завершувалися обов'язковими репетиціями з оцінками.

Також у 1904 р. навчальний комітет розглядав питання можливості заміни курсової системи на предметну, головною метою чого було намагання навчити студентів працювати самостійно, скоротити термін їх перебування в інституті, збільшити загальний рівень знань та суттєво покращити систему навчання.

Перші викладачі ХТІ були змушені самостійно створювати та відкривати лабораторії, кабінети, писати курси лекцій, розписувати практичні та репетиційні заняття і встигати ще й навчати студентів. Організатором фізичної лабораторії був О.К. Погорелко. Протягом року завдяки його зусиллям для лабораторії було придбано електричні машини та різноманітне електрообладнання. Організацією та обладнанням хімічної лабораторії займалися проф. О.П. Єльтеков та лаборант І.Д. Жуков, де одразу розпочалися практичні заняття для студентів-хіміків.

Протягом 1886-1890 рр. в інституті працювали проф. В.І. Альбицький, О.І. Предтеченський, В.О. Геміліан, П.М. Мухачов, А.Ф. Мевіус, Л.В. Рейнгардт, К.О. Зворикін, В.С. Кнаббе, Х.С. Головін, С.І. Загослін, А.І. Данилевський. Поза штату у ХТІ працювали М.М. Бекетов, О.М. Бекетов, М.Ф. Ковальський, О.М. Ляпунов та інші.

У ХПТІ уперше було запроваджено викладання фабричної гігієни та політичної економії У 1904-1906 рр. за ініціативою адміністрації інституту починається процес реорганізації навчального процесу, запровадження викладання нових курсів, зокрема: розробка та використання насосів, технологія палива та води, фізичної хімії, залізобетонних споруджень, регулювання ходу двигунів внутрішнього згорання та інші.

З метою покращення навчального процесу було прийнято рішення про відкриття в інституті бібліотеки. На першому етапі основою стала бібліотека академіка Якобі Б.С., яка

була придбана Міністерством фінансів Поступово фонди бібліотека поповнювалися завдяки приватних бібліотек відомих професорів, що працювали в інституті; це Г.Ф. Проскура, І.І. Белянкін, І.Ф. Пономарев та інші. Перший директор бібліотеки – П.О. Бессонов.

Бібліотека виписувала багато російськомовних за іноземних технічних журналів. На середину 90-х років XIX ст. вона стає найбільш чисельною за кількість томів та технічних праць не тільки у Харкові, але й в Україні. Бібліотека була розташована у Головному аудиторному корпусі на першому поверсі. До початку ХХІ ст. значна частина фондів залишалася у даному корпусі, доки не було побудовано нове приміщення за новітніми технологіями.

Але, на жаль, в інституті на першому етапі діяльності не було реалізовано відкриття нових відділень, таких як гірниче, інженерне, агрономічне та електротехнічне. Хоча адміністрація навчального закладу неодноразово зверталася до міністерства народної освіти з доповідними записками та петиціями.

В наслідок прискореного розвитку української промисловості після відкриття у Харкові технологічного інституту відповідно до вимог підприємств сходу України кількість предметів, дисциплін, що викладалися, помітно змінилося й в подальшому все більш починає зростати.